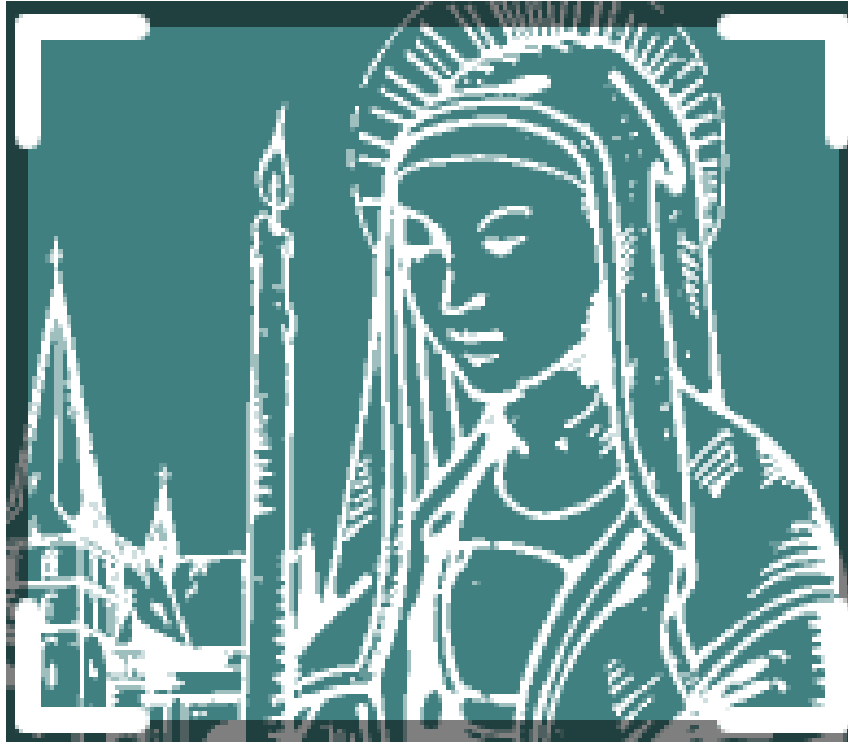

Verering van Sint-Genoveva in Zepperen
Guido Awouters

Sint Genoveva

Foto: Jos Lacroix, processie 12 juni 2017

1 De legende van Sint-Genoveva

Genoveva van Parijs werd geboren in 422 te Nanterre nabij Parijs en was van eenvoudige afkomst. Als kind was haar belangrijkste taak het hoeden van een kudde dieren. Haar ouders Severus en Gerontia besloten samen met Genoveva om haar op vijftienjarige leeftijd te laten intreden in een klooster, hiervoor aangespoord door de bisschoppen Germanus en Vilicus. Daarop ging ze naar een klooster in Parijs waar ze een devoot en sereen leven leidde.

In haar legende wordt verteld dat Genoveva reeds tijdens haar kinderjaren wonderen kon verrichten. Toen ze als kind eens geslagen werd door haar moeder, werd deze prompt blind, doch aanstonds genas Genoveva haar van haar blindheid. Nadien wekte ze ook een jonge drenkeling terug tot leven nadat hij in een put gevallen was.

Een ander wonder gebeurde tijdens de bouw van het klooster van Saint-Denis. Genoveva ging rond met water om de arbeiders van drank te voorzien. En wonderbaarlijk vulde haar kan zich met water telkens hij leeg was en hoefde ze geen water te gaan bijhalen.

In haar legende staat tevens geschreven:

'Eens ging Genoveva in het gezelschap van haar dienstmeisje naar de kerk om daar haar nachtelijke gebeden te doen. Maar de kaars die zij haar dienares in handen had gegeven waaide uit, door toedoen van de duivel. Zij nam de kaars van het dienstmeisje over en onmiddellijk begon de vlam – met behulp van een engel – vanzelf weer te branden.'

Bij de inval van de Hunnen in 451 vrijwaarde Genoveva de stad Parijs van plundering en vernieling. De inwoners van Parijs waren haar hiervoor zeer dankbaar. Ze zou de stad Parijs ook nog een tweede keer redden. Ditmaal wilden de Franken de Parijzenaren uithongeren. Genoveva wist op een raadselachtige manier toch aan eten te geraken zodat de belegering mislukte. Uit dankbaarheid werd ze hierna de patrones van de stad Parijs.

Toen in 1129 in Parijs een besmetting van het graan was uitgebroken en daardoor het brood giftig werd, verdween de plaag toen in de stad een processie plaatsvond waarbij haar relieken werden megedragen. Processies met haar relieken werden ook gehouden om regen af te smeken bij aanhoudende droogte.

Genoveva is de beschermheilige van de vrouwen, de hoedenmakers, de herderinnen en de wijnbouwers. Ze wordt aanroepen tegen oogziekten, koorts, huidaandoeningen en de pest. Genoveva wordt afgebeeld als een herderin, meestal in het habijt van een moniaal. Haar attributen zijn dikwijls een duiveltje met een blaasbalg bij de kaars die ze vasthoudt, en een engeltje dat de vlam van de kaars weer aansteekt.

2 Muurschilderingen in de Sint-Genoveva-kerk van Zepperen

De huidige laatgotische kerk werd tussen 1400 - 1550 gebouwd op de plaats waar eerder een 12^e-eeuwse dorpskerk stond. In de zuidelijke kruisbeuk van deze kerk bevinden zich de mooiste middeleeuwse muurschilderingen van Limburg. De muurschilderingen, uitgevoerd in de traditionele tempera techniek, dateren van 1509. Deze datum wordt ook tweemaal vermeld

op de muurschilderingen. De thema's van de muurschilderingen zijn afkomstig uit de Bijbel zoals de uitbeelding van het Laatste Oordeel, schilderijen van de kerkvaders en van de apostelen, alsook afbeeldingen van heiligen zoals Sint-Laurentius en een Sint-Christophorus. Op de westmuur van de zuidelijke kruisbeuk is een Genovevacyclus afgebeeld, bestaande uit 11 taferelen, die gelezen moeten worden als een stripverhaal.

1. Genoveva zit in een hoek een boek te lezen. Haar vader Severus en haar moeder Gerontia zitten aan een tafel en zijn duidelijk in gesprek over hun dochter.
2. Genoveva geneest haar blinde moeder.
3. Ontmoeting van Genoveva met de bisschoppen Germanus en Vilicus.
4. Genoveva is afgebeeld met een reisstaf. Ze is onderweg naar Parijs.
5. Het wonder van de zichzelf vullende kruik met water en de bouwvakkers van de kerk van Saint-Denis.
6. De scene van de kaars die gedoofd wordt door de duivel met blaasbalg en de engel die de kaars weer aansteekt.
7. Een drenkeling wordt terug tot leven gewekt, een veel voorkomend mirakel in de middeleeuwse heiligenlevens.
8. Genoveva onderneemt een reis om inwoners van Parijs van eten te voorzien tijdens de belegering door de Franken.
9. Afbeelding van een duiveluitdrijving door Genoveva.
10. Genoveva deelt brood uit aan de armen in Parijs.
11. Genoveva staat voor een huis en ze zegent een vrouw die een waterkruik draagt.

3 De kapel en waterput van Sint-Genoveva

Langs een veldweg van Zepperen naar Tereyken-Wellen liggen de kapel en de waterput van Sint-Genoveva broederlijk naast mekaar. Vroeger stond er ook een kruis naast, maar dat is verdwenen. Sommige bronnen spreken ook van een duivelspoel naast de kapel, maar daarvan is niets meer terug te vinden.

De put is een bronput die steeds heilig water bevat. In archiefstukken van begin 15^e eeuw wordt de put een eerste keer vermeld. De eerste vermelding van de Genoveva-kapel aan de put dateert van 1662. Van deze lemen kapel bestaat nog een foto, gemaakt vooraleer ze in 1942 door een stenen kapel werd vervangen omdat ze bouwvallig was en beschadigd door een omgevallen boom.

Ook de put werd meerdere malen terug opgebouwd na verwaarlozing. In 1971 diende de put zelfs terug opengelegd nadat hij was dichtgegooid en werd daarbij ook volledig gerestaureerd. Water komt in de legende van Genoveva vaak voor: het wassen van de ogen van haar blinde moeder, het wonderbaarlijk vullen van de watervoorraad voor de kerkenbouwers, het bidden voor regenval en de opwekking van een verdronken jongen.

4 De verering van de Drie Gezusters

In Haspengouw behoort Genoveva tot de zogeheten Drie Gezusters, drie heiligen die in drie buurgemeenten vereerd worden. Het zijn Eutropia van Reims, vereerd in Rijkel, Bertillia van Marolles, vereerd in Brustem en Genoveva van Parijs, vereerd in Zepperen. De band met het heilige bronwater is aanwezig in drie putten in de drie dorpen. De Drie Gezusters worden al eeuwenlang aanroepen tegen koorts, maagziekte en de “huilmuil”, het veel wenen van kleine kinderen. De plechtigheid met octaaf van de Drie Gezusters werd gevierd vanaf Pinksterdag en eindigde op Drievuldigheidszondag met in Zepperen dan een grote processie naar de kapel. Later bleef de verering van de Drie Gezusters beperkt tot Pinkstermaandag en was er op Drievuldigheidszondag in Zepperen een sacramentsprocessie ter ere van de heilige Genoveva. Vele bedevaarders kwamen doorheen de jaren de Drie Gezusters in de drie dorpen vereren op Pinkstermaandag. De bedevaart werd te Brustem ingezet, ging dan naar Rijkel en eindigde in Zepperen. In de 19^e en 20^e eeuw kwamen vooral Walen naar deze bedevaart.

Van het eind van de 17^e eeuw tot het einde van de 19^e eeuw zijn weinig teksten bewaard. In 1897 schreef een Truiense krant:

‘De bedevaart der 3 gezusters wordt druk bezocht en blijft nog altijd de vermaarde begankenis van voorheen. Pinksmaandag bracht een speciale tram met 11 wagens eenige honderden Walen uit Hoei en omstreken in Brustem.’

In 1936 telde men op één dag 21 autobussen met een achthonderd bedevaarders uit Hoei en in de jaren 50 waren er op pinkstermaandag 17 bussen en meer gestationeerd in de velden van Zepperen. Elk jaar kwamen ongeveer 60000 mensen op bedevaart naar Zepperen. Het was pastoor Herckens die op Pinkstermaandag in 1950 de processie van de Drie Gezusters liet beginnen in Zepperen. In 1951 was Brustem aan de beurt en in 1952 Rijkel. Deze traditie van wisselende startplaatsen bestaat vandaag nog steeds.

5 De verering en processie van Sint-Genoveva in Zepperen

Zepperen kent een meer dan 1000 jaar oude Genoveva-verering. In het heiligenleven van Sint-Trudo, geschreven rond 785, staat geschreven dat de jonge Trudo in 652 een bezoek brengt aan bisschop Remaclus te Zepperen. Het dorp bezat toen een basilica toegewijd aan Genoveva van Parijs. Trudo ging tijdens zijn leven regelmatig ’s nachts op bedevaart naar Zepperen. In een Middelnederlandse bewerking van de vita uit 1470 staat:

‘Op dander syde alsoe staet cepperen een dorpken daer een bede huys staet in der eren der maghet Sinte genofeven.’

In Tongeren werd een loden medaille gevonden, uit de eerste helft van de 16de eeuw, met een beeltenis van de heilige Genoveva, afgebeeld met boek, kaars, duivel met blaasbalg en engel met aansteekkaars. Een randtekst luidt: *‘SANTA GENOFEVA IN ZEPER’*.

In 1624 was er vlakbij de kerk een gasthuis voor de armen en voor de pelgrims.

De Genovevaprocessie trekt uit op Drievuldigheidszondag, de eerste zondag na Pinksteren, door de straten van Zepperen. Al enkele eeuwen lang koesteren de Zepperenaren hun Sint-Genoveva en de tradities van de vieringen ter ere van hun patrones.

In de 17^e eeuw werden meerdere Genovevabroedersschappen opgericht die jaarlijks deelnamen aan de bedevaart ter ere van de Parijse heilige in Zepperen. Zo was er naast de broederschap in zepperen ook een in de kerk van Sint-Andreas te Luik.

Eind 17^e eeuw werd het tafereel van Sint-Genoveva met duivel en engel uitgebeeld in de processie. In de archieven vindt men dat in 1679 hiervoor een duivelskleed werd aangekocht. Nu nog ruilen zo'n 150 dorpsgenoten op de dag van de processie hun dagelijks burgerpak voor dat van een heilige of van een bijbelfiguur. Op verschillende plaatsen langs het processieparcours worden rust-altaren opgericht om de buurt te zegenen. Langs de volgweg plaatsen mensen achter hun venster of voor de deuropening een huisaltaartje versierd met bloemen en kaarsen en met een beeld van de Maagd Maria. De straat wordt volgestrooid met rozenblaadjes en versnipperde groene palmtakjes.

Het laatste decennia herleeft de Sint Genovevaprocessie in Zepperen. Regenweer is wel een zestal keer spelbreker geweest waardoor de ommegang werd afgelast.

In 2012 besliste de parochieraad om Drievuldigheidszondag te behouden als dag van de processie. Het is dan tevens kermis in Zepperen. Om het gevaarlijke en drukke verkeer in de Eynestraat te omzeilen werd de route wel ingekort van 4,3 km naar 2,5 km.

Op kermiszondag 15 juni 2014 kon de processie na 4 regenjaren terug uitgaan.

In 2016 was er een volwaardige processie met zelfs een speciale groep uit Kortenbos, omwille van het jubileum van de Onze-Lieve-Vrouw van Kortenbos.

In 2017 nam een groep jongeren, met de steun van 'Zepperen danst weer', het initiatief om de zwak beschermde processie professioneel te begeleiden omwille van de vele deelnemende kinderen. Zo kon de 4,3 km grote omgang van de Genovevaprocessie opnieuw worden afgelegd.

Dit jaar, op zondag 27 mei 2018, namen een 300 tal personen deel aan de processie. Ook nu waren er op vier plaatsen rust-altaren opgericht en waren vele huizen langs het parcours met huisaltaartjes versierd.

Het dagprogramma startte met een mis om 09u in de Sint-Genovevakerk en om 9u45 vertrok de processie op het Sint-Genovevaplein. Ook dit jaar werd terug het lange parcours van 4.3 km gevolgd met onderweg vier stopplaatsen aan de vier rust-altaren.

De aankomst terug aan de kerk was zoals gepland rond 12u waarna het afsluitende "Tantum ergo" nog gespeeld werd in de kerk.

De stoet van de processie was jarenlang opgebouwd volgens een vast stramien, waarin elke deelnemende groep zijn vaste plaats had. Echter van het begin van de twintigste eeuw tot aan het eind van de twinstige eeuw werden er een zevental scènes aan de processie toegevoegd. In onderstaande lijst wordt de opbouw van de stoet weergegeven. In het cursief gedrukt staan de toegevoegde groepen die in de vorige eeuw tijdelijk de stoet verrijkten, maar met de jaren terug verdwenen uit de stoet.

1. Het houten kruis: het teken van de onsterfelijkheid van Christus.
2. Muziekkapel
3. *De kleutertjes van Zepperen met de boom des levens.*
4. *Melchisedek, een tafereel waarbij de kinderen brood en druiven droegen.*
5. *Abraham en het offer van Isaac met de engel die Abraham weerhoudt het offer te brengen.*
6. *De groep Mozes met de manna-rapers.*
7. *Het paaslam gevolgd door de herdertjes.*
8. *Het bruiloftsfeest van Kana.*
9. *De broodvermenigvuldiging.*
10. De instelling van de Eucharistie
11. De 15 mysteries van Onze Lieve Vrouw: vaandels herinneren aan de 5 blijde, de 5 droevige en de 5 glorievolle mysteries.
12. Vendelgroep K.L.J. Zepperen.
13. Geneveva ontmoet de twee bisschoppen.
14. Geneveva geneest haar blinde moeder.
15. Geneveva redt Parijs van de hongersnood.
16. Geneveva in vol ornaat.
17. De Drie Gezusters van Rijkkel, Brustem en Zepperen.
18. Bisschop Remaclus en de jonge Trudo
19. Het Genevakoor en de biddende parochianen.
20. De Aartsbroederschap Onze-Lieve-Vrouw van Loreto.
21. Het Heilig Sacrament.
22. Ruiters.

Bibliografie:

Celis, J, Driesen, W., e.a., *Zepperen Kapiteldorp, Sint Genovevakerk en laatgotische muurschilderingen*. Zepperen: Remacluskring, 1993.

Bessemans, A, Celis, J, e.a., *Leven in Oud Zepperen. Va kjoozestein tot kurrezoug*. Zepperen: Remacluskring, 1999.

Geybels, H. (red.), *Heiligen en tradities in Vlaanderen lente & zomer*. Leuven: Davidsfonds uitgeverij, 2017.

Goosen, L. *Van Afra tot de Zevenslapers Heiligen uit Oost en West: hun leven, de legendevorming, de verering en hun aanwezigheid in de kunsten*. Amsterdam: Uitgeverij SUN, 2008.

Smets, L. (red.), *Muurschilderingen in Limburg*. Rijkel: Provinciaal centrum voor cultureel erfgoed, 1996.

Verschenen artikels:

Driesen, W., 'De Genovevapot van Zepperen', *Limburg*, 52, (1973): 35-36.

Vanthillo, C. en Delmotte, B., 'De muurschilderingen van de Sint-Genovevakerk te Zepperen', *Monumenten en Landschappen*, 12, 3, (1993): 40-61.